

IKT-eszközök a felsőoktatásban

**Dringó-Horváth Ida, Dombi Judit, Hülber László,
Menyhei Zsófia, M. Pintér Tibor, Papp-Danka Adrienn:
Az oktatásinformatika módszertana a felsőoktatásban**

Az egyetemek oktatási és kutatási alapeszménye tradicionálisan az autonómia fogalmához kötődik. Ebben a decentralizált modellben, melyben a tartalmi keretet az intézmények által meghatározott képzési és kimeneti követelmények adják, a kurzusok tematikája és az oktatás módszertana nagyban függ az oktató személyétől. Az oktatást és kutatást egyszerre megvalósító felsőoktatási intézményekben ugyanakkor akár tudományterületenként eltérő szemléletmódok és módszerek sokasága jelenhet meg, a tematikai és oktatásmódszertani szabályozás ebből kifolyólag sem lehet preskriptív. Nem véletlen tehát, hogy a felsőoktatás számára nem jelent még meg rendszerezett módszertani útmutató, noha számos intézmény és maguk a hallgatók is szorgalmazzák az egyetemek oktatási és kommunikációs kultúrájának fejlődését, mely kívánalomnak szerves része az infokommunikációs technológiák tudatos integrációja is.

Az oktatásinformatika módszertana a felsőoktatásban című kézikönyv célja az, hogy az információs társadalomban evidens, de a felsőoktatási szektorban kevésbé ismert IKT-eszközöket és technológiákat a gyakorlat oldaláról mutassa be. Különös aktualitást ad a könyv megjelenésének a 2020 tavaszán a járványhelyzet miatt beállt fordulat, amikor egy hét alatt kellett az IKT-eszközök oktatási célú felhasználásával megismerkednie azoknak az oktatóknak is, akik addig csak e-mailt használtak. A kézikönyv ezért nemcsak az egyéni szemléletváltást támogatja, de a távolléti oktatás sikeres megvalósításának szempontjából alapművé is válhat.

A kiadvány címe kissé megtévesztő lehet, hiszen az oktatásinformatikának nincs módszertana, melyet a felsőoktatásra

lehetne adaptálni, hiszen nem önálló diszciplína, nem önálló entitás. A fogalmat a szerzők – nagyon helyesen – tágabb értelmezési mezőbe helyezik, és a digitális kompetencia részeként definiálják. A jól körülhatárolható kompetenciaterület pedagógusokra vonatkozó referenciarendszere DigCompEdu (Digital Competence Framework for Educators) néven ismeretes (Redecker és Punie, 2017), melynek főbb területeit a szerzők vezérfonalként használták a könyvben.

A DigCompEdu alkalmazása azonban nem előzmények nélküli a szerzők munkásságában. Az egyetemközi kutatócsoportot is alkotó szerzők ezt a mérőeszközt adaptálták, amikor szisztematikusan felmérték a felsőoktatásban dolgozó oktatók IKT-használati preferenciáit (Dringó-Horváth és mtsai, 2020), valamint interjúkat vettek fel

a segítségével hazánk digitális oktatási kultúrában jártas szakembereivel is (Hülber és mtsai, 2020). A digitális kompetencia mérésére alkalmas DigCompEdu referenciakeret eredendően a közoktatásban dolgozó tanárok számára készült ajánlás, és bár sok esetben lehetetlen párhuzamot vonni a köz- és a felsőoktatás kimeneti céljai között, alkalmazását az indokolhatta, hogy a kutatás elsősorban a tanárképzésben dolgozó oktatókra terjedt ki (Horváth és mtsai, 2020).

A kötet a DigCompEdu témáihoz igazodva hat nagyobb témakörre tagolódik, az alfejezetek pedig a referenciarendszer indikátorai. A fejezetek felépítése egységes, mivel – a legfontosabb elméleti tudnivalók és jó gyakorlatok bemutatása mellett – mindegyik közvetlenül utal a kutatócsoport által előzetesen elvégzett kérdőíves felmérés eredményeire, valamint tartalmaz részleteket a téma szakértőivel készített interjúkból is.

A logikus áttekinthetőséget és olvashatóságot nagyban segíti a kötet igényes grafikai megjelenítése és a fejezetek színkódok szerinti elkülönítése is. A kézikönyv befogadása igazi interaktív élmény az olvasó számára. Ez annak köszönhető, hogy az online változat minden egyes fejezete tartalmaz közvetlenül az ajánlott alkalmazásokra, módszerekre mutató hiperlinkeket. Emellett érdekes, új multimédiás elem, hogy a szakértői szövegrészek nemcsak szövegdobozban olvashatóak, hanem QR-kódok vezetik az olvasót a YouTube-on lévő videóinterjúkhoz.

Ugyan a könyv társszerzőségben született meg, azonban szinte minden fejezetet más-más szerző jegyez. Bár a DigCompEdu hat területe közül (még) nem mindegyik vonatkoztatható egyértelműen a felsőoktatási gyakorlatra, a szerzők törekedtek arra, hogy közvetlen kapcsolódási pontokat találjanak. Ilyen fejezet rögtön az első, mely a szakmai elkötelezettség nehezen megfogható témáját járja körül. A szerzők bemutatják a szervezeti (és főleg oktató és hallgató között magvalósuló) kommunikáció és a(z) elsősorban kollégák közti) szakmai együttműködés platformjait, az

egyéni szakmai fejlődés elősegítéséhez pedig felsorakoztatnak módszertani gyűjteményeket, továbbképzéseket, valamint a tudományos karrier láthatóságát segítő adatbázisokat és hálózatokat. A reflektív szemlélet kialakítása nehezen értelmezhető a digitális kompetencia fejlesztésének tükrében, bár a szerzők kétségkívül izgalmas önreflexiós jógyakorlat-gyűjteményt állítottak össze.

Nehéz dolga volt a szerzőknek a második fejezettel is, amely a digitális forrásokról szól. A nehézség abból fakad, hogy a források mennyisége és sokfélesége szinte megfoghatatlan a felsőoktatásban. Dicséretes módon nem is vállalkoztak a szerzők ezek felsorolására, ehelyett inkább a források létrehozására, célirányos keresésére és felhasználására irányult a figyelmük a fejezetben. Bár szó esik a tartalmak Creative Commons besorolásáról, talán kicsit bővebben ki lehetett volna fejteni ebben a fejezetben az online tartalmak szerzői jogi védelmének, valamint a képi- és multimédiás tartalmakban megjelenő emberek személyiségi jogainak kérdését. A fejezetet olvasva felmerül az a kérdés is az olvasóban, hogy mennyiben tekinthetjük forrásnak a gyakorló és tesztfeladatso-rokat. Bár kétségtelen, hogy feladatlapok készítésekor forrásokat módosít az oktató, mégis talán a kézikönyv értékeléssel foglalkozó fejezetéhez illetett volna jobban ennek a témának a bővebb kifejtése.

A harmadik fejezetbe, azaz a tanítás és tanulás fejezetébe kerülhettek volna át a vizualizációs alkalmazások is, hiszen gondolattérképet és szófelhőt nemcsak oktatók készíthetnek szemléltetéshez, hanem hallgatók is tartalomrendszerezés céljából. Az előző fejezettel mutatott redundanciák ellenére nagy pozitívum, hogy a szerző ismerteti a *BYOD (Bring Your Own Device, azaz Hozd magaddal a saját eszközüdet)* szemléletet és a *tükrözött osztályterem* módszerét, melyek teljes mértékben adaptálhatóak a felsőoktatási gyakorlatba. A fejezet külön érdeme, hogy figyelmet szentel az önszabályozó tanulás témájának is, mely téma egyébként a negyedik, az értékelésről szóló fejezetben is helyet kap.

A negyedik fejezet komplex módon viszonyul a hallgatói teljesítmény mérésének témájához: reflektál a felsőoktatási értékelési keretekre, valamint átfogó módon irányelveket is megfogalmaz a modern értékelési gyakorlat kialakításához. A fejezet szerzője felhívja a figyelmet, hogy a felsőoktatásban domináns szummatív értékelést diagnosztikus és fejlesztő értékelési eljárásokkal érdemes gazdagítani a tanulási eredményesség és a hallgatói motiváció növelése érdekében. Az értékelés minden típusa támogatható digitális technológiával – legyen szó tanulástámogató keretrendszerekről, teszt-szerkesztő alkalmazásokról vagy interaktív válaszadó programokról –, melyeket a fejezetben szisztematikusan értékelési célokhoz rendelve találunk meg. A szerző bemutat olyan innovatív értékelési megközelítéseket is a fejezetben, mint a társértékelés vagy a gamifikáció.

Az értékelésről szóló fejezet kiemeli a személyre szóló visszajelzések fontosságát, és ezt a szemléletet viszi tovább a következő fejezet is, mely *A tanulók támogatása* címet viseli, és olyan – eddig sajnálatos módon elhanyagolt – témát érint, mint a fogyatékkal élő hallgatók digitális eszközökkel történő tanulástámogatása, valamint az egyébként a felsőoktatási gyakorlatban nem igazán jellemző és vitatott differenciálás kérdése.

Az utolsó fejezet témája a hallgatók digitális kompetenciájának fejlesztése. Mivel a felsőoktatás decentralizáltsága miatt e terület fejlesztésének sincsenek egységes módszerei Magyarországon, a szerző azt javasolja, hogy az intézmények külön IKT-kurzusok bevezetésével és/vagy kurzusokba ágyazottan, transzverzális jelleggel támogassák a hallgatók digitális kompetenciájának fejlesztését. A fejezetben számos forrás található az információs és médiatudatossággal kapcsolatos készségek fejlesztéséhez, valamint a digitális kommunikációhoz és kollaborációhoz kapcsolódó online szolgáltatásokról, együttműködési platformokról és VR-rendszerekről is tájékozódhat az olvasó.

A negyedik fejezet komplex módon viszonyul a hallgatói teljesítmény mérésének témájához: reflektál a felsőoktatási értékelési keretekre, valamint átfogó módon irányelveket is megfogalmaz a modern értékelési gyakorlat kialakításához.

A fejezet szerzője felhívja a figyelmet, hogy a felsőoktatásban domináns szummatív értékelést diagnosztikus és fejlesztő értékelési eljárásokkal érdemes gazdagítani a tanulási eredményesség és a hallgatói motiváció növelése érdekében. Az értékelés minden típusa támogatható digitális technológiával – legyen szó tanulástámogató keretrendszerekről, teszt-szerkesztő alkalmazásokról vagy interaktív válaszadó programokról –, melyeket a fejezetben szisztematikusan értékelési célokhoz rendelve találunk meg. A szerző bemutat olyan innovatív értékelési megközelítéseket is a fejezetben, mint a társértékelés vagy a gamifikáció.

A könyv online kiadását három értékes melléklet egészíti ki. Az elsóban szisztematikus, fejezetekhez rendelt joggyakorlat-leírásokat találunk, míg a 2. sz. melléklet tematikusan rendezett listában ismerteti a kézikönyvben említett alkalmazásokat. Több fejezetben és a mellékletekben is előkerülnek olyan – a felsőoktatási gyakorlatban is kamatoztatható – korszerű megközelítések, mint a hallgatói kollaboráció, az önszabályozó tanulás, a differenciálás,

az etikus és felelős tartalomszerkesztés és -megosztás kérdése, valamint olyan innovatív digitális rendszerek, mint például a tanulástámogató keretrendszer, a tartalom- és időmenedzsment vagy feladatkészítő alkalmazások. Bár számos helyen található átfedés az egyes fejezetek témái között, mégis áthatja a teljes kötetet a fókuszált felépítés, a gyakorlatorientált megközelítés és az innovatív szemlélet. A kézikönyv külön érdeme emellett, hogy szerzői törekedtek az egységes terminológia használatára – mi sem tükrözi ezt jobban, mint a kötet végén található fogalomtár.

A felsőoktatás számára készített kötet alapfeltevése az, hogy az egyetemi oktató egyben pedagógus is, ilyenformán nyitott arra, hogy eszköz- és módszertani reper-toárját bővítse hallgatói hatékonyabb

támogatása érdekében. Az innovációt befogadni képes, ám eddig csak az előadásához és szemléltetéshez szokott oktatók előtt új, sikerélményekkel teli világ nyílik meg a kézikönyvvel.

Dringó-Horváth Ida, Dombi Judit, Hülber László, Menyhei Zsófia, M. Pintér Tibor & Papp-Danka Adrienn (2020). *Az oktatásinformatika módszertana a felsőoktatásban*. Károli Gáspár Református Egyetem IKT Kutatóközpontja. <http://idscript.hu/modszertan.pdf>

Lanszki Anita

Magyar Táncművészeti Egyetem, Pedagógia és Pszichológia Tanszék

Irodalom

Dringó-Horváth Ida, Hülber László, M. Pintér Tibor & Papp-Danka Adrienn (2020). A tanárképzés oktatási kultúrájának több szempontú jellemzése. In Varga Aranka, Andl Helga & Molnár-Kovács Zsófia (szerk.), *Új kutatások a neveléstudományokban*. Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Tudományos Bizottság – Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Neveléstudományi Intézet. 129–142.

Horváth László, Misley Helga, Hülber László, Papp-Danka Adrienn, M. Pintér Tibor & Dringó-Horváth Ida (2020). Tanárképzők digitális

kompetenciájának mérése – a DigCompEdu adaptálása a hazai felsőoktatási környezetre. *Neveléstudomány*, 8(2), 5–25. DOI: 10.21549/ntny.29.2020.2.1

Hülber László, Papp-Danka Adrienn & Dringó-Horváth Ida (2020). A felsőoktatás digitális oktatási kultúrájának korrajza szakértői interjúk alapján. *Opus et Educatio*, 7(4), 302–330. DOI: 10.3311/ope.401

Redecker, C. & Punie, Y. (2017). *Digital Competence of Educators DigCompEdu*. Publications Office of the European Union.